

Frihedens rige – vidunderlig bog om opdageren og videnskabsmanden Humboldt

af Amalie Keren Maarbjerg

Publiceret 25/10/2019 i Bøger/Videnskab

ANMELDELSE – Ny bog om opdageren og naturvidenskabsmanden Alexander von Humboldt bringer videnskabshistorien til live og tegner et komplekst billede af en af fortidens glemte pionerer: En højt begavet og kreativ arbejdsnarkoman, der muligvis aldrig helt kom fri af skyggen fra sin mor og en kærlighedsløs barndom.

Hvordan ændrer man for alvor noget i verden – og hvilken slags menneske skal man være for at kunne gøre det? Det spørgsmål er ofte blevet stillet i forsøg på at forstå historiens vigtige personer, og det melder sig også efter endt læsning af Andrea Wulfs vidunderlige *Opdagelsen af naturen*, der netop er udkommet på dansk. Bogen har allerede fået mange rosende ord med på vejen fra The Guardian, The Scientist og New York Times, men også den danske oversættelse fortjener efter denne anmelders ydmyge mening ikke mindre end stående ovationer.

I *Opfindelsen af naturen* fortæller forfatter og historiker Andrea Wulf, der allerede har modtaget flere priser, historien om opdageren og videnskabsmanden Alexander von Humboldt (1769-1859) – en videnskabsmand, der er stort set glemt i Europa, men som har haft afgørende betydning for vores moderne natursyn. Humboldt integrerede tidens organiske syn på naturen med empirisk videnskab, og kom, med sit levende engagement i netop naturen, til at stå fadder

En naturbegejstret enspænder

Alexander von Humboldt bliver født i Berlin d. 14 september 1769 ind i en rig, preussisk adelsfamilie. Hans far er officer, kammerherre ved det prøjsiske hof og en nær ven af Friedrich Wilhelm d. 2, der siden bliver konge. En stor del af familiens formue og besiddelser kommer dog fra hans mor – Marie Elisabeth – der er datter af en rig fabrikant.

Kærlighed er der imidlertid ikke meget af i Alexanders barndom. Faderen dør, da han er blot ni år gammel, og moderen er ifølge Wulf en følelseskold type. Til gengæld er hun meget optaget af uddannelse, og de to drenge bliver privatundervist af tidens største tænkere. Moderens ambition er ifølge Wulf først og fremmest at ”fremelske intellektuel og moralsk perfektion”, mens udtryk for store følelser og begejstring omvendt ikke hilses velkommen i det preussiske hjem.

“

I naturen kan Alexander være sig selv, uden at være begrænset af presset fra moderen – måske er det det, der mange år senere får ham til at omtale naturen som ”frihedens rige”

Alexanders bror Wilhelm fordyber sig i græsk mytologi og historie og er meget fremmelig. Alexander derimod er rastløs og gider ikke bøgerne. I stedet forsvinder han ud i naturen, hvor han samler planter og insekter, som han undersøger.

Hans familie tager det ikke alvorligt, men da familievennen Frederik den Store en dag spørger drengen, om han vil erobre verden, ligesom sin navnefælle Alexander den Store, skal han efter sigende have svaret, ”ja, men med mit hoved!”.

I naturen kan Alexander være sig selv, uden at være begrænset af presset fra moderen – måske er det det, der mange år senere får ham til at omtale naturen som ”frihedens rige”.

Alexander bliver en del af Berlins intellektuelle kredse, hvor uddannelse, tolerance og selvstændig tænkning er idealerne. Som 18-årig får moderen ham ind på universitetet i Frankfurt, så han kan læse statskundskab og økonomi. Hendes plan er klar: Sønnerne skal forberedes til en karriere i den prøjsiske embedsstand. Det bliver dog kun til et enkelt semester, inden Alexander slutter sig til broderen, der læser jura i Göttingen på et af Tysklands bedste universiteter.

“

I England møder Alexander botanikere, eventyrere, kunstnere og intellektuelle fra hele verden, og han fascineres af skibene fra det Ostindiske Kompagni, og deres eksotiske rejser til fjerne lande

Her studerer han naturvidenskab, matematik og sprog, men barndommens udlængsel plager ham stadig. En smule afløb får han, da han tager med vennen George Foster på en fire måneders rejse gennem Europa, der for alvor kommer til at give ham blod på tanden.

I England møder Alexander botanikere, eventyrere, kunstnere og intellektuelle fra hele verden, og han fascineres af skibene fra det Ostindiske Kompagni, og deres eksotiske rejser til fjerne lande. Det kribler i ham for at se verden, men han vover stadig ikke at trodse sin mor, og det piner ham: ”Mine ulykkelige omstændigheder tvinger mig til at længes efter det, jeg ikke kan få, og gøre det, jeg ikke bryder mig om,” skriver han til én af sine venner dagen inden hjemrejsen til Berlin.

Antydet homoseksualitet

I sommeren 1790 begynder han at læse økonomi ved handelsskolen i Hamborg, men heller ikke det er nogen succes.

Han hader det i stilhed, og flygter ind i videnskabelige afhandlinger og rejseberetninger, hver gang han har mulighed for det. Ikke desto mindre gennemfører han og dimitterer som 21 årig, hvorefter han i tråd med moderens ønske herefter lader sig indskrive på

“

En række unge mænd indtager på skift rollen som hans protegé og fortrolige i løbet af hans hyperaktive, men ensomme karriere, og man fornemmer igennem bogen et homoseksuelt tema, selvom Wulf aldrig konkluderer noget direkte.

Denne gang er der bingo. For første gang får Alexander muligheden for at forene det, han opfatter som sin pligt overfor sin mor med sin egen passion, og det ses på hans engagement: Han gennemfører uddannelsen, der ellers er sat til tre år, på kun otte måneder. Alexander tilbringer timer i minerne omkring Freiberg, hvor han studerer minekonstruktioner, arbejdsmetoder og stenarter, sideløbende med forelæsningsne i mineralogi og geologi. Han arbejder til langt ud på aftenen, og når han har fri, indsamler han planteprøver for at studere lysets effekt på dem.

Venner er der dog ikke mange af. Kun en enkelt faktisk – en medstuderende, hvis familie han bor til leje hos. Ham udvikler Alexander dog meget varme følelser for. ”Aldrig har jeg elsket nogen så højt,” skulle han have udtalt. Studiekammeraten i Freiberg er ikke den eneste af samme køn, der bliver genstand for Alexander von Humboldts varme følelser. En række unge mænd indtager på skift rollen som hans protegé og fortrolige i løbet af hans hyperaktive men ensomme karriere, og man fornemmer igennem bogen et homoseksuelt tema, selvom Wulf aldrig konkluderer noget direkte.

Naturens Peter Pan

Samtidig med at Alexander von Humboldts karriere tager fart, udvikler naturfilosofien sig op igennem 1700-tallet og specialiseringen indenfor videnskaben tager til. Humboldt går imidlertid i den stik den modsatte retning og arbejder på tværs af mange forskellige discipliner – og det fortsætter han med resten af sit liv. Efter moderens død besøger han dele af verden, der på den tid er stort set ukendte. Han bestiger Andesbjergene, sejler ad Orinoco-floden, udforsker Sibirien, hænger

“

Det er, som om videnskabens store pioner aldrig bliver rigtig voksen, men insisterer på at være en slags naturens Peter Pan, der hele livet forsøger at bevise, hvor meget hans mor tog fejl af ham

Der er ingen tvivl om, at Humboldt var en stor begavelse, men som læser får man også indtrykket af en mand på flugt. Det feberagtige arbejdstempo, der i perioder slider ham op, og behovet for at bevise sine evner følger ham indtil hans død. Intet andet end hans ekspeditioner og naturvidenskabelige undersøgelser interesserer og opfylder ham, og han bruger alle sine penge på at realisere dem.

Der er en naiv, næsten trodsig begejstring over alt, hvad han foretager sig, og han stiller spørgsmål til alt og alle, han mener, kan lære ham noget nyt, næsten som et barn. En fører på én af hans ekspeditioner bemærker da også, at ”hans frakkelommer er ligesom en lille drengs – fulde af planter, sten og papirstumper.” Det er, som om videnskabens store pioner aldrig bliver rigtig voksen, men insisterer på at være en slags naturens Peter Pan, der hele livet forsøger at bevise, hvor meget hans mor tog fejl af ham.

Flere historier i én

Hvis man med et enkelt ord, skal udtrykke, hvad der karakteriserer Wulfs bog, må ordet være overskud – både fagligt og fortællemæssigt. Med fuldt overblik og et veludviklet blik for sjove og tankevækkende anekdoter, bevæger forfatteren sig ubesværet frem og tilbage i tiden uden nogensinde at tabe den røde tråd. Wulf beskriver sagligt, og med stor indlevelse, det sammensatte menneske, Humboldt var, men placerer ham samtidig så elegant i sin tid, at hans personlige historie aldrig for alvor viger pladsen for den store historie.

Bogen fortæller dermed flere historier i én: Historien om Europa i en brydningstid, historien om videnskabens dannelsesrejse og sidst, men ikke mindst, historien om det ufattelig produktive og sammensatte menneske, denne videnskabens pioner var

Desuden maler hun så levende billeder af hans verden, at det er næsten som at være der selv. Vi hører om blomsterne i hans elskede Sydamerika og Ruslands kulde. Vi hører om hans Europa i opbrud, om de mennesker der inspirerer ham, og dem, han inspirerer.

Bogen fortæller dermed flere historier i én: Historien om Europa i en brydningstid, historien om videnskabens dannelsesrejse og sidst, men ikke mindst, historien om det ufattelig produktive og sammensatte menneske, denne videnskabens pioner var. Alexander von Humboldt selv ville have været stolt.

Andrea Wulf: Opfindelsen af naturen

På dansk ved Nanna Lund

612 sider

Gads Forlag

Udkom 13. september 2019

Topfoto: Alexander von Humboldt, Wikimedia Commons

FACEBOOK

TWITTER

LINKEDIN

PINTEREST

TAGS:

ALEXANDER VON HUMBOLDT

ANDREA WULF

ANMELDELSE

OPFINDELSEN AF NATUREN

ROMANTIKKEN

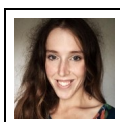
VIDENSKABSHISTORIE

DU KAN MÅSKE OGSÅ VÆRE INTERESSERET I FØLGENDE:

**Amalie Keren
Maarbjerg:
Romantikken
spøger i
klimakrisens
tidsalder**

**Hammershøis
kunst fremstår
mere gådefuld
efter endt læsning
– og det er
udelukkende
positivt**

**Stof til eftertanke i
ny
spændingsroman**

AMALIE KEREN MAARBJERG

SENESTE ARTIKLER

Amalie er freelancejournalist og videnskabsredaktør på POV International. Hun interesserer sig for videnskab, religion og kultur og har skrevet til bl.a. Weekendavisen, Information og Kristeligt Dagblad.

Amalie er født i 1986 og uddannet webdesigner og webfilminstruktør fra Kort- og Dokumentarfilmskolen i Lyngby.

Kunne du lide artiklen? Så har du mulighed for støtte Amalies skriveri på POV direkte via Mobilepay på: 42209468

Donér, hvad du selv synes er rimeligt. Eller lad være, det er ganske frivilligt.